ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

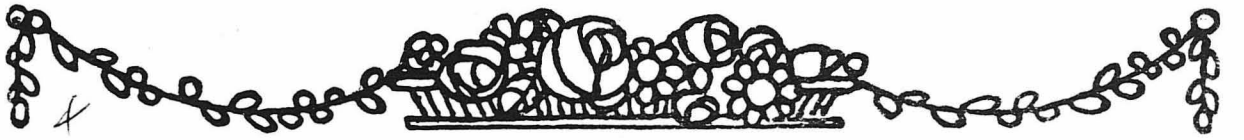

Η ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΑΛΒΑΝΩΝ

Οι ΤΟΥΡΚΑΛΒΑΝΟΙ τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ τῆς Νοτίου Ἀλβανίας, κρατοῦσαν πολλὰ Χριστιανικὰ ἔθιμα, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἦσαν Χριστιανοί.

Ὁ μεγάλος ἐξισλαμισμὸς τῆς Ἀλβανίας ἔγεινε στὰ 1620—1650.

Καθὼς γράφει ὁ Maltebrum καὶ ὁ Hap, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ ἐξισλαμισμὸς ἔλαβε τέτοιες διασπάσεις στοὺς Χριστιανοὺς τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας, ποὺ ἀπὸ 350 χιλιάδες Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ σ' ἕνα μέρος τῆς Ἀλβανίας, ἔμειναν 50.000 μόνον!

Ὁ δὲ Βίτζης, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ἀντιβάρεως γράφει ὅτι: «κίνδυνος ὑπάρχει μήπως ἐντὸς 10 ἐτῶν ὅλοι οἱ Ἀλβανοὶ γίνουν Μουσουλμάνοι».

Διάφοροι δὲ περιηγηταὶ πιστοποιοῦν ὅτι πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῶν Τουρκαλβανῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων ὁμοιάζουν τόσο πολὺ ὥστε δείχνουν τὴν στενὴ συγγένεια τῶν δύο αὐτῶν λαῶν.

***

Ἔτσι ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων θεωρεῖται ἱερὸ στοὺς Τουρκαλβανοὺς ἐκ παραδόσεως.

Τὴν ἡμέρα λοιπὸν αὐτὴν φτιάνουνε γλυκίσματα τὰ ὁποῖα τρώγουν οἱ μπέηδες καὶ οἱ πασσάδες, τὰ ἀντιαλλάσσουν δὲ καὶ τὰ σπίτια μεταξύ τους. Τὰ μεγάλα καὶ τὰ πλούσια σπίτια τὴν ἡμέρα αὐτὴ φτιάνουν καὶ γλυκὰ γιὰ τοὺς «φουκαράδες» τὰ ὁποῖα μοιράζουν στὰ σπίτια τῶν πτωχῶν.

Τὰ δὲ παιδιὰ τῶν Χριστιανῶν, ποὺ γυρίζουν στὰ σπίτια τὰ Χριστούγεννα καὶ τραγουδοῦν τὰ Κάλανδα, πηγαίνουν, ἄνευ διακρίσεως στὰ σπίτια Χριστιανῶν καὶ Τουρκαλβανῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπίσης τὰ ἀμοίβουν πλούσια.

Τὸ περίεργο δὲ εἶνε ὅτι καὶ οἱ Τουρκαλβανοί, τὴ παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων φτιάνουν ἕνα Χριστόψωμο, τὸ ὁποῖο λένε «ὁ ἄρτος τοῦ σπιτιοῦ». Τὸ ψωμὶ αὐτὸ πρέπει νὰ μείνῃ ὀχτὼ ἡμέρες ἄθικτο καὶ τὴν ὀγδόη ἡμέρα, τὸ βάζουν στὸ τραπέζι, μαζὶ μὲ τὴ Ἁγιασιλιάτικη κουλοῦρα καὶ τὸ μοιράζουν σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ, ἀκόμα καὶ στοὺς δούλους, ὡς «ἱερὸ ψωμί».

***

Τὴν νύχτα τῆς Πρωτοχρονιᾶς ὅπως καὶ τὰ Χριστούγεννα συγκροτοῦνται διάφοροι ὁμιλοι νέων καὶ γυρίζουν στὰ σπίτια καὶ τραγουδοῦν τὸν Ἅϊ-Βασίλη. Στὸ τέλος λένε τὰ διάφορα ἐγκώμια στὸν «ἀφέντη» τοῦ σπιτιοῦ, στὴ κυρία, στὴ βάϊζα (κόρη), στὸν γιοῦλι (υἱὸν) κτλ. Στοὺς νέους αὐτοὺς δίνουνε τυρί, αὐγά, κρασί, τραχανά, γρήματα, ἀλεῦρι, βούτυρο καὶ ὅ,τι ἄλλο φαγώσιμο. Ἀφοῦ ἡ παρέα πάει σ' ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ, πηγαίνει ἔπειτα στὴν ἐκκλησία καὶ ἀκούει τὴ θεία λειτουργία. Ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ μάζεψαν γυρνῶντας στὰ σπίτια, κρατᾶνε ὅσα φαγώσιμα τοὺς χρειάζουνται γιὰ ἕνα γλέντι. Τὰ ἄλλα τὰ πουλᾶνε καὶ μὲ τὰ χρήματα ἀγοράζουν 2—3 σφαχτά. Ὅτι περισσέψει τέλος ἀπὸ τὰ χρήματα ποὺ μάζεψαν τὰ μισὰ δίνουν στὴν ἐκκλησιὰ καὶ τὰ ἄλλα μισὰ στοὺς φουκαράδες τοῦ χωριοῦ.

Στὸ γλέντι τους καλοῦν τὸν παππᾶ τοῦ χωριοῦ καὶ τοὺς προκρίτους. Καλοῦν ἐπίσης καὶ τὰ ὄργανα καὶ ἐπακολουθεῖ χορὸς στὸν ὁποῖο λαμβάνει μέρος ὅλο τὸ χωριό, Τουρκαλβανοὶ καὶ Χριστιανοί.

Αὐτὰ γίνονται στὰ μέρη τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας, ὅπου οἱ Χριστιανοὶ εἶνε περισσότεροι. Ὅπου δμως εἶνε πειὸ πολλοὶ οἱ Τουρκαλβανοί, αὐτοὶ δὲν δέχονται μὲν στὸ σπίτι τους τὸν ὁμιλο τῶν Καλανδιστῶν, θεωροῦν δμως χρέος τους ἱερό, νὰ στείλουν τὴν ἑπομένη ἡμέρα, ἕνα μικρὸ μέρος ἀπὸ ὅτι ἔχουνε στὰ κελλάρια τους, καθὼς καὶ χρήματα ἀρκετὰ γιὰ νὰ μοιασθοῦνε στοὺς φτωχούς.

Ἰδιαιτέρως δὲ στέλνουν στοὺς φτωχοὺς μιὰ πῆττα (Ἁγιασιλιάτικη κουλοῦρα), ἀπάνω στὴν ὁποία ἔχουν χαράξει μὲ πηροῦνι ἕνα σταυρό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο διακλαδίζουνται σ' ὅλη τὴ πῆττα, διάφορα κεντήδια καὶ παραστάσεις, κατὰ τὴν τέχνη καὶ τὸ γοῦστο κάθε νοικοκυρᾶς.

Στὰ μέρη ὅπου εἶνε ἀμιγεῖς οἱ Τουρκαλβανικοὶ πληθυσμοὶ φτιάνουν ἐπίσης Ἁγιασιλιάτικη κουλοῦρα, μέσα στὴν ὁποία βάζουν ἕνα νόμισμα, τὸ «τυχερὸ» ποὺ θὰ φέρῃ τὴ τύχην σὲ ὅποιον τὸ βρῇ...

ΠΕΡΙΕΡΓΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ο ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΒΗΘΛΕΕΜ

(Στὴν τέχνη τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν καὶ στὴ συνείδησι τῶν θεολόγων).

Πῶς ἦταν ὁ «Ἀστὴρ τῆς Βηθλεέμ;»

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος τὸν ἀναφέρει τρεῖς φορές, χωρὶς νὰ μᾶς τὸν περιγράφει:

— «Εἴδομεν γάρ, τὸν ἀστέρα ἐν ἀνατολῇ καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτόν...»

—«Καὶ ἰδόντες τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα...»

Τὸ μετάλλινο ἀστέρι ποὺ κρέμεται σήμερα στὸ σπήλαιο τῆς Βηθλεὲμ ἔχει 14 ἀκτῖνες.

Στὶς κατακόμβες τῆς ἁγίας Πριοκίλλης ἐξ ἄλλου, μιὰ παράστασις τοῦ α' ἢ τοῦ β' αἰῶνος τὸν παριστάνει μὲ ὀκτὼ ἀκτῖνες.

Ἐπίσης μὲ ὀκτὼ ἀκτῖνες εἶναι καὶ στὰ Μωσαϊκὰ τῆς Ραβέννης τοῦ 6ου αἰῶνος, στὰ ψηφιδωτὰ τοῦ ναοῦ τῆς Παλατίνας (1144), στὴν Μονὴν τῆς χώρας στὴ Κωνστ)ούπολι(1282—1328) καὶ στὶς παληὲς ἀκτῖνες τοῦ Μουσείου τῶν Ἀθηνῶν.

Στὴν ἀποκάλυψιν ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἀποκαλεῖ τὸν ἑαυτόν του ἀστέρα, λέγοντας:

— «Ἐγὼ εἰμὶ ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς καὶ ὀρθρινός».

Οἱ παληοὶ Χριστιανοὶ μεταχειριζόντουσαν γιὰ μυστικὸ σύμβολο, ἕνα ἀστέρι μὲ 8 ἀκτῖνες καὶ τοῦτο γιατὶ στὸ ἱερὸ μονόγραμμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ Χ ἔβαζαν καὶ τὸ σταυρό, ἤτοι. «Χριστὸς ἐπὶ σταυροῦ!...»

Γιὰ τοῦτο καὶ οἱ Βυζαντινοὶ εἰκόνιζαν τὸν ἀστέρα μὲ ὀκτὼ ἀκτῖνες Χ δηλαδὴ καὶ †, πτῶμα τὸ ὁποῖον, μὲ τὶς 8 ἀκτῖνες του συμβόλιζε καὶ τῆς Βηθλεὲμ τ' ἀστέρι.

Διότι «ὑπεράνω τοῦ νεννηθέντος βρέφους ἐπικρέμαται τὸ ἀναπόφευκτο μαρτύριο τοῦ Γολγοθᾶ».

***

Τὸ ὅτι δὲ αὐτὴ ἦταν ἡ σημασία τοῦ ἀστέρος τῆς Βηθλεὲμ ἡ συνείδησις τῶν Χριστιανῶν τῶν πρώτων αἰώνων τὸ πληροφορούμεθα καὶ ἀπὸ τὸν ἀξιόπιστο συγγραφέα τοῦ Δ' αἰῶνος, τὸν ἱερὸν Εὐσέβιον.

Πολὺ πρὸ τοῦ Εὐσεβίου ἔγραψε περὶ τοῦ ἀστέρος καὶ ὁ Θεόδωρος Ἰγνάτιος μαθητὴς τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν του. Ὁ δὲ Ὠριγένης, μὲ διηγήσεις πολυμάθεια, μὴ δυνάμενος νὰ καθορίσῃ τὸ σχῆμα τοῦ ἀστέρος, ἔγραφε νὰ δοῦν τὸ ἀστέρι ποὺ φάνηκε στὴν ἀνατολὴ ἦταν κάτι νέο, καὶ μὲ κανένα ἄλλο δὲν ὁμοίαζε, οὔτε μὲ πλανήτη, οὔτε μὲ ἀπλανῆ, οὔτε μὲ κομήτην, ἢ μὲ ἄλλο οὐράνιο φαινόμενο.

Κατόπιν ἐβγῆκε μιὰ παράδοσις ὅτι τὸ ἀστέρι αὐτὸ ἦταν ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ, ποὺ ὁδηγοῦσε τοὺς Μάγους ὑπὸ μορφὴν ἀστέρος.

***

Στὰ ψηφιδωτὰ τοῦ ναοῦ τῆς Βηθλεὲμ, εἰκονίζεται ὁ μυστικὸς σταυρὸς τῆς ἀποκαλύψεως, ὁ ὁποῖος καὶ λύει πλέον τὸ μυστήριο. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ κυρίως ναοῦ, εἶναι μὲ μωσαϊκὰ ἡ μυστικὴ παράστασις τοῦ ἄστρου ὡς ἑξῆς.

Στὸ ἄστρο αὐτὸ οἱ γραμμὲς τοῦ σταυροῦ ἔχουν βαθὺ χρῶμα καὶ οἱ γραμμὲς τοῦ Χι ἀνοικτώτερο, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον, καθὼς πιστοποίησε καὶ ὁ μακαρίτης Γ. Λαμπάκης, σαφῶς ἐνιοεῖ «Χριστὸν ἐπὶ Σταυροῦ».

Στὸ ἀνατολικὸ δὲ πάλιν μέρος τοῦ ναοῦ ὑπάρχει ἕνα ἄλλο ψηφοθέτημα ὅπου παριστᾶ τὸ βρέφος Ἰησοῦ νὰ σκύβῃ καὶ νὰ βλέπῃ ἀπὸ πάνω του, στὸν οὐρανό, στὴ θέσι τοῦ φωτεινοῦ ἀστέρος, τὸ φάσμα τοῦ σταυροῦ.

Ὥστε κατὰ τοὺς παλαιοὺς Χριστιανούς, τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ τοὺς Νεοέλληνας Θεολόγους, τὸ ἀστέρι τῆς Βηθλεὲμ πρέπει νὰ ἔχῃ ὀκτὼ ἀκτῖνες καὶ ὄχι δεκατέσσαρες ποὺ ζωγραφίζουν οἱ καθολικοί, γιατὶ τὸ ἀστρι αὐτό, τὸ μυστικὸ ὀκτάκτινο ἀστέρι τῆς ἀποκαλύψεως, εἶναι ὁ παληὸς συμβολισμὸς τοῦ Χριστοῦ κρεμαμένου ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, τοῦ Χ δηλαδή, τοῦ ἀρχικοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τοῦ συμβόλου τοῦ μαρτυρίου του, τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ.

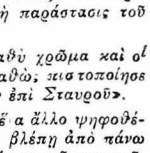

πειὸ δυνατή!..»

Ἐδῶ εἶχε φθάσει ἡ ἱστορία τοῦ Λίνου, ὅταν ἀκούσθηκαν ἡ καμπάνες τῶν Χριστουγέννων.

Ἡ πόρτα ἄνοιξε τότε καὶ ἡ Ἔλσα τυλιγμένη στὰ βαρυά της τὰ γουναρικά, ἀγνὴ καὶ ὑπερήφανη, μὲ τὸ πρόσωπο πάντοτε ὠχρό, πλησίασε τὸν Λίνο καὶ τοῦ εἶπε:

— Δὲν εἶνε ὥρα νὰ πᾶμε στὴν Ἐκκλησία;

Γ. Τορέλι